

פרשת דרכים

ברגל עולה על 36 דקות, אינו חייב לילך ברגליו אלא יסע במכונית. אומנם, אם בדרך כלל אינו נוסע במכוניתו אלא לדבר הכרחי, וההליכה כאן יותר מ-36 דקות, אינו מחוייב להתפלל בציבור. ע"ש. ולפי זה יוצא שבדאי אדם שנוסע במכוניתו כדי להגיע מהר יותר מחמת שהדרך רחוקה וכד', בודאי שעושה מצוה בזה ומותר לו לעשות כן, אלא שמן הראוי שיחנה את המכונית רחוק קצת מבית הכנסת, כדי שילך מעט ברגליו תוך כדי ריצה, בכדי לקיים מצות ריצה לבהכנ"ס. וכמבואר לעיל.

דברי רבינו

שכר פסיעות במכונית

איתא במסכת סוטה (כב.) אמר רבי יוחנן, למדנו קיבול שכר מאלמנה. שמעשה היה באלמנה, שהיה לה בית הכנסת בשכונתה, וככל יום היתה באה ומתפללת בבית מדרשו של ר' יוחנן, שהיה רחוק מביתה. אמר לה ר"י: בתי, וכי אין בית הכנסת בשכונתך שאת באה עד פה. אמרה לו: וכי אין לי שכר פסיעות, בעבור זה שאני באה עד פה. ע"ש. ומכאן למד המגן אברהם (סימן צ"ס"ק כב) שאם יש שני בתי כנסת בעיר, מצוה ללכת ולהתפלל בבית הכנסת הרחוק יותר, מפני שיש בזה שכר פסיעות, וכ"כ בספר אליה רבה (שם אות יב), וכן פסק הגאון רבינו זלמן מלאדי בשו"ע הרב (שם סעיף יב), ובספר משנה ברורה (ס"ק לז). ע"ש. וכדאמר רבי יוחנן במסכת בבא מציעא (קז.). ע"ש.

וכן איתא בילקוט שמעוני (משלי רמז תתק): מעשה באשה אחת שהזקינה הרבה, ובאת לפני רבי יוסי בן חלפתא, אמרה לו: רבי, זקנתי יותר מדאי, ומעכשיו חיים של ניוול הם, שאיני טועמת לא מאכל ולא משתה, ואני מבקשת לפטור מן העולם. אמר לה: במה הארכת כל כך ימים? אמרה לו: למודה אני, אפילו יש לי דבר חביב אני מנחת אותו ומשכמת לבית הכנסת בכל יום. אמר לה: מנעי עצמך מבית הכנסת שלשה ימים זה אחר זה. הלכה ועשתה כך, וביום השלישי חלתה ומתה, לכך אמר שלמה: "אשרי אדם שומע לי", מה כתיב אחריו: "כי מוצאי מצא חיים". אמר הקדוש ברוך הוא: אם הלכת להתפלל לבית הכנסת, לא תעמוד לך על פתח החיצון, אלא הוי מתכוין לכנוס דלת לפניך מדלת, "לשקוד על דלת" אין כתיב כא, אלא: "דלתותי" - שתי דלתות. ולמה כן? שהקדוש ברוך הוא מונה פסיעתך, ונותן לך שכר. עכ"ל. ע"ש.

-----פרשת דרכים-----

¹²³⁴⁵⁶⁷ועיין להגר"מ בוזגלו בשו"ת משה ידבר (סימן ג אות ב) שהקשה מדוע יש ללכת לבית הכנסת רחוק, הרי מצוה להביא מן הקרוב, לא מצא מן הקרוב מביא מן הרחוק, כדאמרין במסכת מנחות (סד:). והניח בצריך עיון. אולם ראיתי להגאון רבי חיים פלאג'י בספר רוח חיים (סימן צ אות ב) שכתב ליישב קושיה זו, ששונה הדין שם, מפני שעיקר המצוה או ההקרבה בבית המקדש, וא"כ כל כמה שמקרב למקום בית המקדש אשר בו נעשה המצוה, עדיף טפי. מה שאין כן בתפילה בבהכנ"ס, שכל כמה שהולך לבית הכנסת רחוק אשר שם מקיים המצוה שייך לומר בזה שכר פסיעות להולך לקיים המצוה במקום ההוא. ע"ש.

¹²³⁴⁵⁶⁷דמזה זמן רב היה קשה לי, ממאי דאיתא במשנה (פרה פרק ג משנה ז) שזקני ישראל היו מקדימים ברגליהם להר המשחה, וכו'. ועיין בתוספות יו"ט (שם ד"ה ברגליהם) שכתב, שמשום חבוב מצוה לא היו רוכבים. ולא אמר שהטעם משום שכר פסיעות, אע"ג שבודאי שייך שכר פסיעות בכל המצוות ולא רק בהליכה לבהכנ"ס בלבד. ואי אפשר לתרץ, שאלו הזקנים לא היו חייבים לבוא, ועל כן לא שייך ליתן להם שכר פסיעות. שמשמע מהמשנה (שם ח) שאף הזקנים הללו היו חייבים לבוא, בכדי לסמוך ידיהם על הכהן ולטמאות אותו. וכן איתא בתוספתא סנהדרין (פרק ג הלכה ב) שאין הפרה אדומה נשחטת אלא אם כן יהיו בשחיטה סנהדרין של שבעים ואחד. והנחתיהו בצ"ע. ויד"ן הרה"ג אבישי טהרני, השבני על פי מה שכתב המהר"ל מפראג בספר דרך החיים על המשנה במסכת אבות (פרק ה משנה יד) ארבע מדות בהולכי בית המדרש וכו'. הולך ואינו עושה - שכר הליכה בידו. והקשה שמה שונה לגבי הליכה לבית המדרש שיש לו שכר פסיעות יותר משאר מצות, שהיה לו לומר גם כן שאם הלך לתת צדקה ולא עשה, שכר הליכה בידו. וביאר, כי שאר מצוה אינו כמו תורה שהוא הולך לשמוע מאחר המלמד אותו תורה, כי אין התורה אצלו רק אצל המלמד תורה והוא הולך לקבל את התורה, ולכך בכאן המצוה יותר בהליכה כי ההליכה היא הכנה גמורה כאשר הולך לבית המדרש, ובשאר מצות אין נראה שיהיה שייך לומר בזה שכר הליכה בידו, שאפילו אם הולך לקנות לולב שאין לו לולב, מכל מקום אפשר שתהיה המצוה בידו, אבל התורה אינו כך כי עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאחר. וכן אצל בית הכנסת אמרו (סוטה כב.) שאם הולך לבית הכנסת יש שכר פסיעות, משום כי דבר זה הוא המצוה שילך ממקומו אל בית הכנסת - שהוא לרכים ביחד, וגם בזה שייך שכר הליכה, ולפיכך קאמר הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, כיון שהכין עצמו ללמוד תורה יש בידו שכר הליכה שהוא הכנה. כי ההכנה למצוה כמו זאת אי אפשר שלא יהיה מצוה בפני עצמו.

עכ"ד. ע"ש. ומשמע מדבריו שאין פסיעות אלא דוקא כשהולך לבית הכנסת או בית המדרש בלבד. וכ"כ להדיא בשנית בספר נתיבות עולם (ח"א נתיב העבודה פרק ה, ד"ה במדרש) על מה שאמרו במדרש (ילקוט שמעוני, משלי רמז תתק) שדוקא לגבי בית הכנסת אמרו: שהקב"ה מונה הפסיעות ונותן לך שכר. משום שאמר הכתוב: אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי וגו' מזוזות פתחי. ועל פי זה יש לומר מי שיש לו שני סוכות האחת קרובה ואחת רחוקה, אין לו ללכת אל הסוכה הרחוקה בשביל שכר פסיעות, כי דוקא לגבי בית הכנסת אמרו שכר פסיעות. ע"ש. ועל פי זה אתי שפיר מדוע כתב תוספות יו"ט, משום חיבוב מצוה. מפני שלא היה לאותן זקנים שכר פסיעות כלל, וא"כ לא עשו כן אלא משום חיבוב מצוה.

ועוד כתב ליישב, שאף אם תאמר שיש שכר פסיעות על כל מצוה, בכל זאת שפיר כתב תוספות יו"ט שעשו כן משום חיבוב מצוה, משום שחיבוב מצוה חשוב יותר משכר פסיעות, וכמו שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין בספר שיחת מלאכי השרת (פרק א, ובחגיגה) שחיבוב מצוה דוחה לפעמים איסור שבת החמורה, שהרי אמרו במסכת שבת (קל). שבמקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פתמין בשבת, ובמקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. וכתב בזה"ל: ולא היו חוטאים חס ושלום, וכדמסיים שם במעשה דעיר אחת, שאדרבה כפי מדריגת אותם הנפשות, דבר גדול עשו בזה, וקבלו שכרן מושלם על חיבוב המצוה כל כך. ואע"פ שאחרים אילו עשו כן - היו נענשים ומחוייבים מיתה למקום על חילול שבת. עכ"ל. ע"ש. וא"כ אפילו א"ת שהיה להם על הליכתם שכר פסיעות, ככל הליכה לדבר מצוה, מכל מקום חיבוב מצוה עדיף טפי. ועל כן תוספות יו"ט העדיף להזכיר חיבוב מצוה יותר מאשר שכר פסיעות. וע"ע להגאון רבי משה בן יהודה מכיר בספר סדר היום (סדר חג סוכות ד"ה וגם) מש"כ עוד בענין חיבוב מצוה. ע"ש.

ותבט עיני למה שהקשה הגאון רבי משה דוב וולנר בספר אמרי תמודות (בשו"ת סימן ג עמוד טו) מדוע אברהם אבינו נסע עם החמור לשחוט את יצחק, שילך ברגליו ויהיה לו שכר פסיעות. ולאחר המח"ר אין קושייתו קושיה כלל, ושתי תשובות בדבר. האחת, שמנין לו שכל מי שנצטווה מאת הקב"ה לילך למקום מסויים צריך לילך ברגליו למען שיהיה לו שכר פסיעות. והגע עצמך, וכי משה שנצטווה מפי הקב"ה לילך למצרים להוציא את בני ישראל ממצרים, היה עליו לילך עד מצרים ברגליו למען שיהיה לו שכר פסיעות. אלא הענין הוא לילך רק ממקום שאינו רחוק מאוד, ולמעשה זה מה שעשה אברהם,

פרשת דרכים

שבשעה שראה את המקום מרחוק אמר לנעריו: שבו לכם פה עם החמור, ואני והנער נלכה עד כה ונשתחווה וכו'. וגם יש להשיב על דבריו, שכבר כתבנו לעיל באורך שאין שכר פסיעות אלא כשהולך לבית הכנסת, ולכן אברהם לא היה צריך לילך ברגליו. ועוד יש לחלק בזה, שבמקום שיש מצוה עוברת, ואיך שיגיע יוכל לקיימא ללא כל עיכוב, מוטב שיעשה זאת ברכב או בסוסים על מנת לקיים את המצוה כמה שיותר מהר, משום זרזין מקדימין למצות. אך משא"כ שצריך לילך לבית הכנסת, ויש מנין קבוע, טוב שיעשה זאת ברגליו משום שכר פסיעות. וכן יש להקשות על מה שכתב ליישב שם, שאברהם אבינו לא ידע את המקום, משום שנאמר לו קח נא את בנך, וע"כ רכב על החמור. שלפלא גדול יחשב, האיך נעלם מעינו הברדלח המשך הפסוק: ולך לך אל ארץ המוריה. וגם דוחק לומר שאברהם לא ידע האיך מגיעים להר המוריה, ולכן רכב על החמור עד שראה את המקום מרחוק.

ודבר תמה הוא, מדוע אף אחד מהפוסקים זולת המגן אברהם הנ"ל, לא הזכיר את ענין שכר פסיעות. ועיין בקונטרס הליכות אליהו (סוף יד אליהו אות כ) שהעיר בזה, והניח בצ"ע. ע"ש. ועיין בשו"ת רבבות אפרים או"ת (ח"א סימן סח) שכתב משם הגר"א דבליצקי, שאף במכונית יש שכר פסיעות לבית הכנסת, מפני שרכוב כמהלך דמי, כמו שכתב הטורי זהב (סימן צד סק"ד) שגם הנוסע בספינה או בקרון נחשב כמהלך, ואפילו אם עומד על רגליו. והגאון ר"ח קניבסקי שליט"א כתב לו בזה, דלפום צערא אגרא. ומה שהפוסקים השמיטו דין זה מלבד המג"א, מפני שאינו חיוב, אלא רק סברא ועצה טובה. והוא הדין בכל התורה כולה. עכ"ל. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן יז) שכתב לדחות הסברא לומר שיש שכר פסיעות במכונית, היות ורכוב כמהלך דמי. מפני שאין טירחא בנוסע כמו במהלך, והשכר הוא על הטירחה, ולכן לא שייך להחיל כאן את הכלל של רכוב כמהלך דמי, ולא מקיים עי"ז מה שצריך אדם להטריח עצמו במצוה, כדי לקבל שכר פסיעות. ע"ש. וכעין זה כתב בספר ואני תפילה (ח"ג עמוד תלא). ע"ש.

ועיין להגאון רבינו יוסף חיים מבבל בשו"ת תורה לשמה (סימן מ) שמשמע מדבריו שאין שכר פסיעות ברכוב. שנשאל, על אודות עשיר נכבד שהיה ביתו רחוק מבית הכנסת יותר מחצי שעה, והוא אין לו טירחה בהילוך זה. אך להיותו עשיר נכבד, ואין זה מכבודו לילך ברגליו לעיני הרואים שאינם בני ברית אלא ברכיבה, והוא יש לו כהמה בביתו לרכב עליה. אם יש בזה מצוה שילך ברגליו דוקא ולא ירכב, או שרוכב כמהלך חד הוא, וגם

פרשת דרכים

דרכים

ברכיבתו מקיים מצות הילוך לבהכנ"ס. ופשט שאלה זו מהגמרא (חגיגה ג.) שאמרה על הפסוק (שיר השירים פרק ז פ"ב) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב. כמה נאין רגליהם של ישראל בשעה שעולין לרגל. ומשמע כי אפילו העליה לרגל שהוא מקום רחוק והרבה טרחה, אפ"ה היו מדקדקין לילך ברגליהם. ואפילו שבדאי הרחוקים הרבה היו רוכבים, אך עם כל זה נראה שכאשר היו מגיעים סמוך לירושלים, היו הולכים ברגליהם. וע"כ העלה להלכה לאותו עשיר, שיש לו להקפיד שמצות הליכה לבהכנ"ס תהיה ברגלים דוקא, כשיכול לילך ברגליו, ולא יחוש בזה על הכבוד לעיני הרואים אפילו שהוא עשיר נכבד. ע"ש. ומשמע שאין שכר פסיעות ברכוב. וכ"כ בשו"ת ויצבור יוסף (ח"א סימן יד). ע"ש. וע"ע בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סימן ט) שכתב, שאם הולך לבהכנ"ס רחוק משום שכר פסיעות, ועובר דרך רחובות קריה שמצויות שם נשים ההולכות בכגדי שחץ ופריצות, ואחז צדיק דרכו ללכת לבהכנ"ס הקרוב, וזה עדיף יותר משכר פסיעות, פן לא יוכל לכבוש עיניו ולהיות עוצם עיניו מראות ברע. ע"ש.

ועל פי זה יש לומר, שהוא הדין באדם היודע ששומר עיניו כשנוסע במכונית, יותר מאשר מהלך ברגליו, עדיף שיסע במכונית לבהכנ"ס, ואפילו שאין לו בזה שכר פסיעות. מפני ששמירת עיניו שווה יותר משכר פסיעות. וכעין מה שהתירו הגר"ח פלאג'י בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קנ), והגאון רבי דוד פרדו בספר דבי רב (פרשת ראה) לגבי תלמיד חכם, שחשובה תורתו לאין ערוך משכר פסיעות. וע"כ יש לו לילך לבהכנ"ס הקרוב ולא יבטל מלמודו בשביל שכר פסיעות. ע"ש. וע"ע בשו"ת מהרש"ג (ח"א סימן כז), ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן כא), ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן כד), ובשו"ת דברי מלכיאל (חלק ה סימן יט) שהביאו משא ומתן בזה. ע"ש.

וכאן המקום להעיר בדבר זה לנוהגים סלסול בעצמן, ומדמין עצמן לחסידי עליון, ומחפשים מצות יתירות שלא נצטוו בסיני, וכגון שהולכים מרחק עשרים דקות ברגליהם לבית הכנסת, על מנת ליטול שכר פסיעות, אולם אינם יודעים שאם יסעו מרחק כה רב במכוניותיהם, ובאותו זמן שחסכו יעסקו בתורה, שכרם כפול ומכופל בתשלומי ארבעה וחמשה מאותן שכר פסיעות, שהרי כתב המהר"ל בספר נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ה ד"ה במדרש) על המדרש (ילקוט שמעוני, משלי רמז תתק) שכל שכר הפסיעות הוא מפני התפילה ומפני הלימוד, ואגב מעשה התפילה והלימוד יחשב לו הפסיעות למצוה. ע"ש.

ב. מותר לעבור עם מכונית מול פתח בית הכנסת כשהם מתפללים, ואינו נראה ככופר, שאינו מצטרף להתפלל עימם כו.

א"ר חסד

פרשת דרכים-----

וא"כ איך בחשיכה יתהלכו לחשוב הטפל עיקר, ואת העיקר יעשו טפלה, לבטל תורה בשביל חסידות יתירה. והרי זה מדקדק באיכה ומזלזל בקריאת שמע. ועיין בירושלמי (פאה פ"א ה"א) בההוא ששלח את בנו לטבריה ללמוד תורה אצל רבי יוחנן, ונעשה קובר מתים בשביל גמילות חסדים כי מעלתה גדולה. ושלח לו אביו: המבלי אין קברין בקסרין, שלחתיך לטבריה? ע"ש. הרי כמה עדיף תלמוד תורה על כל החסדים והחסידים ואנשי מעשה האלה. וכדאמרו במשנה (פאה פ"א משנה א) ותלמוד תורה כנגד כולם. ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם, ותבהל ברעיוןך. ע"ש. ועל זה הייתי קורא מ"ש לרבי עקיבא: על כל פסיעה ופסיעה שפסעת, מעלה אני עליך שאתה שופך דמים. וכעת עמד קנה במקומו.

במסכת ברכות (ח:) אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין. אמר אביי: ולא אמרן, אלא דליכא פתחא אחרינא. אבל איכא פתחא אחרינא, לית לן בה. ולא אמרן, אלא דליכא בי כנישתא אחרינא. אבל איכא בי כנישתא אחרינא, לית לן בה. ולא אמרן, אלא דלא דרי טונא, ולא רהיט, ולא מנח תפילין. אבל איכא חד מהנך, לית לן בה. ע"כ. וכן רבא ציוה לבניו, שלא יעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין, כמובא בגמ' שם. וכדפירש רש"י (ד"ה אסור לעבור) שהטעם מפני שנראה כמברית עצמו מפתח בית הכנסת. ע"ש. וכן פסק להלכה הרי"ף (ג:), והרמב"ם בהלכות תפלה (פרק ו הלכה א), ורבינו משה מקוצי בספר המצות (עשין יט). וכ"כ הטור (סימן צ) וז"ל: ואפילו לעבור אחרי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין אסור, שנראה ככופר, כיון שאינו נכנס. והני מילי, כשהוא פנוי. אבל כשהוא נושא משאוי, ניכר שמפני משאו נמנע. ואפילו אם הוא פנוי, אם הוא לבוש תפילין, נראה שאינו כופר. ואפילו אם הוא פנוי ובלא תפילין, אם יש ביהכנ"ס אחר בעיר, או שיש לאותו ביהכנ"ס פתח אחר, אין לחוש. שאין לחושדו ככופר, ששם נכנס בפתח אחר, או לביהכנ"ס אחר. עכ"ל ע"ש. ובספר רבינו ירוחם (נתיב ג ח"ז כז ע"ד) כתב, וכמו כן דוקא שאינו הולך רכוב. ובבית יוסף (סימן צ) כתב, וטעמו משום שבקצת נוסחות כתוב (ברכות סא.) ולא אמרו, אלא דלא רכיב חמרא, אבל רכיב חמרא לית לן בה. כלומר שכשהוא רוכב, נראה שמפני שהוא טרוד בשמירת בהמתו אינו נכנס, ולא מחזי ככופר. וכ"כ בפרישה (סימן צ סק"י). ע"ש.